

Nederl. taal. Supplement door C. B. VAN HAERINGEN.
's Gravenhage, Nijhoff. 1936. xvii-235 blz.

(89) J. F. BENSE, A Dictionary of the Low-Dutch Element in the English Vocabulary. Parts I-IV (*A-smearly*). The Hague, Nijhoff. 1926-1935.

(90) E. C. LLEWELLYN, The Influence of Low Dutch on the English Vocabulary. London, Milford. 1936. xii-223 pp. (Public. of the Philol. Society. XII).

(91) RHEINISCHES WÖRTERBUCH... bearb. und herausgeg. von J. Müller. Lief. 51-55 (Band IV, 8-12) : *Klausterkommen*. Berlin-Bonn. Klopp. 1936. Sp. 673-1248.

(92) J. NIESSEN, Rheinische Volksbotanik. I. Die Pflanzen in der Sprache des Volkes. 276 S. — II. Die Pflanzen im Volksglauben und Volksbrauch. 341 S. Berlin-Bonn, Dümmler. 1936.

(93) *Veldeke*, n^{rs} 57 (Febr.)-62 (Dec.) Maastricht 1936.

NASCHRIFT.

Daar de belangstelling voor het dialectonderzoek in Noord- en Zuidnederland ieder jaar toeneemt, wordt ook het gevaar grooter dat aan den bewerker van bovenstaande overzicht een zeker aantal publicaties ontgaan. Daarom zouden wij de lezers zeer dankbaar zijn indien ze ons overdrukjes, enz. konden bezorgen van opstellen, die in *plaatselijke tijdschriften* of in de *provinciale pers* verschijnen op het gebied van de dialectstudie; desgewenscht worden de toegezonden exemplaren per omgaande teruggestuurd (Adres: Prof. Dr. L. Grootaers, Naamsche Steenweg, 158, Leuven, België).

De Vlaamse Toponymie in 1936

door H. J. VAN DE WIJER.

Over het vele dat door de Commissie, in de loop van de tien jaren van haar bestaan, inzonderheid op het gebied van de studie der plaatsnamen, reeds werd verwezenlijkt, werd de wetenschappelijke wereld ingelicht door het verslag van den Alg. Secretaris E. BLANCQUAERT in het laatste deel der *Handelingen*. Dat de Commissie ruimschoots het vertrouwen heeft verdiend dat in haar werd gesteld, zal wel door niemand in twijfel worden getrokken. Des te zwaarder treft haar op dit ogenblik het verlies van twee vooraanstaande leden der Vlaamse afdeling, wijlen E. ULRIX en A. DASSONVILLE, wier kostbare medehulp zij in de toekomst, bij het vervullen van haar zware taak, zal moeten ontberen (1).

Het X^e deel van de *Handelingen* (1936) bevat, voor de Vlaamse afdeling, een belangrijke bijdrage van A. CARNOY over de „contaminatiën, volksetymologieën en aanpassingen van allen aard”, waartoe het contact tussen Germanen, Kelten en Romanen op onze bodem aanleiding heeft gegeven (Nr. 1), een eerste proef van „phonetisch” toerisme door de Leuvense straten door L. GOEMANS

(1) Over het leven en het wetenschappelijk werk van onze afgestorven medeleden werd bericht, resp. door E. BLANCQUAERT en H. J. VAN DE WIJER: zie nrs. 47 en 60.

(Nr. 30), een etymologische studie over de plaatsnaam „Leerbeek” door A. VAN LOEY (Nr. 38) en het gewone bibliographisch overzicht van steller dezes (Nr. 7).

Op de Octobervergadering van de Vlaamse afdeling werd ter kennis van de leden gebracht, dat door „de Commission royale d'histoire” op 12 October van dit jaar de beslissing werd getroffen de moderne spelling der plaatsnamen, zoals zij nu jaren geleden door onze Commissie werd vastgelegd, te gebruiken bij de publicatie der „Tafels” van haar *Bulletin*. Deze gelegenheid werd dadelijk te baat genomen om nogmaals bij den Minister van Binnenlandse zaken op een spoedige oplossing in dezen aan te dringen (1).

Onder de bijdragen der Waalse leden vermelden wij vooreerst de studie van J. VANNÉRUS over het Luksemburgse „*kiém = caminus*”, die ook door den Vlaamsen toponymist met vrucht zal worden geraadpleegd; het jaarlijks bibliographisch overzicht van J. HAUST (Toponymie op bl. 402-11), de bijdrage van A. VINCENT over „Voisin, Voisine” (ook in verbinding met Germaanse persoonsnamen) en de beknopte monographie over de Waalse gemeente Rance door G. DUCARME en E. DONY (2).

In de loop van dit jaar verscheen het XVIIe deel van K. DE FLOU's Woordenboek der toponymie van West-Vlaanderen: het laatste deel kan nu in zeer afzienbare tijd worden verwacht.

(1) Het zou dan eindelijk gebeuren:

Na een moeizame strijd, die van Vlaamse zijde reeds in het jaar 1864 was ingezet, besliste de Belgische ministerraad op 11 Juni 1937, op voorstel van den heer A. DE SCHRIJVER, minister van Binnenlandse zaken, dat van 15 Augustus af de moderne plaatsnamenspelling in alle Staats- en provinciale diensten zou worden gebruikt.

(2) Voor de laatste twee delen der *Handelingen* worde nog verwezen naar:

BOURGUIGNON, M. *Arch. Lux. Bull.* XII (1936), 46-47.

X. *E. S.-Br.* XIX (1936), 368.

X. *Brab. folkl.* XV (1935/36), 436.

Ook de *Vlaamse Toponymische Vereniging* heeft dit jaar haar werkzaamheid normaal voortgezet. Naast de twaalfde jaargang van de *Mededelingen*, verscheen het zesde deel van de „Brabantsche plaatsnamen” (Beert) door J. LINDEMANS (*Toponymica* II, 6) en publiceerde zij, als *Bijlagen* IX en X bij de *Mededelingen*, een korte monographie over de „Lommelsche plaatsnamen” door A. H. VAN DYCK en zeer interessant studiemateriaal over de „Rivierenamen in de Kempen” door J. VAN GORP.

* * *

Weer mogen wij in 1936 het verschijnen begroeten van een nieuw deel (het X^e) van de *Nomina Geographica Neerlandica*, even degelijk en even belangwekkend als zijn voorgangers.

Wij delen beneden de verschillende bijdragen mede, met korte aanwijzingen over hun inhoud.

SCHÖNFELD, M. — Het onderzoek der plaatsnamen van Nederlandse oorsprong in de laatste jaren. *Nom. Geo. Neerl.* X (1936), 1-13.

Wat Noord-Nederland betreft, vestigen wij hier nog even de aandacht op het alhier vermelde werk van J. DE VRIES (Altgermanische Religionsgeschichte), HUIZINGA (Burg en kerspel in Walcheren) en W. DE VRIES (Topografiese namen in en bij Duurswold).

Voor Zuid-Nederland, inzonderheid in verband met de taalgrens, onderlijnt S. eens te meer het belang van GAMILLSCHEG's *Romania germanica*, dat hij vroeger reeds in de *Taalgids* heeft besproken. Zie *Bibl.* 1935, bl. 211.

BEEKMAN, A. A. — Schrijfwijze van plaatsnamen in verband met hunne beteekenis. *Ibid.* 14-23.

Die namen moeten tot ons blijven spreken... voor zoover dat nog mogelijk is. Maar dit is niet altijd vol te houden... De schrijfwijze moet dan met het gesproken woord in overeenstemming worden gebracht.

Toegelichte voorbeelden : Abkoude, Chaam, Gorkum (i. p. v. Gorinchem), Beuzekom en Deutekom, Petten, Zwammerdam, Ouwerschie (i. p. v. Overschie), Hengsdijk, Zieriksee en Elkersee, Appelsga, Hemelum Oldeferd, Avereest, Reewijk en Sleewijk, Akkooi, Boksmeer, 's-Heer-Jansland, Hunzego en Fivelgo.

SALVERDA DE GRAVE, J. J. — Flesch. *Ibid.* 24-28.

„Flesch”, hooggelegen en veeltijds met water bedekte plaats in een bos, ontleend aan het Frans *flache*, Pic. *flaque*; vgl. ook *flasque*. De *s* is wellicht toe te schrijven aan bijgedachte van Ofra. *plaque*, *plache*. Identificatie met Nnl. „fles” berust op volksetymologie.

MULLER, J. W. — Over twee oude waterloopnamen : *loos* en *kin*, *kene*. *Ibid.* 29-41.

Bespreking van een aantal interessante Noord- en Zuidnederlandse plaatsnamen met het bestanddeel *-loos-* als eerste of tweede lid.

Waarschijnlijk wel een oudere, eenvoudiger vorm voor (*water*)-*lozing*, al moge deze verklaring van een zeer oud toponiem aanvankelijk al te „modernwaterstaatkundig” lijken. Vergeleken wordt o. a. met Ohd. *lōsi*, *wazarlōsi*, enz.; ook met Ofri. (*weter*)-*lēsne*.

Kin o. a. in *Kin(ne)loos* en *Kin(ne)he(i)m* : te vereenzelvigen met Nnl. *keen*, Mnl. *kene*.

Loos en *kin*, *kene* (evenals *drecht* en *stelle*) twee Ingwacoonse waterloopnamen?

— Over *Koud(e)* als eerste lid van plaatsnamen. *Ibid.* 42-48.

Plaatsnamen met „koud” komen vanouds voor in talrijke plaatsnamen in de Nederlanden, in „Overland” en „Oostland” (Duitsland) en in Engeland.

In de meeste van deze benamingen heeft „koud” wel zijn eigenlijke betekenis. Voor andere moet echter een verband gezocht worden met de bekende en zo talrijke categorie van oorspronkelijk misprijzende, minachtende of spottende namen. Men denke ook aan een betekenis van het Eng. „cold”, als „neglected, unattended to”.

— Amestelle. *Ibid.* 49-54.

Bij zijn vorig opstel (zie *Nom. Geo. Neerl.* IX (1934), 133-56),

naar aanleiding van de door C. G. 't Hooft geopperde bezwaren in het *Jaarboek v. Amstelodamum* XXXII (1935), 1-34.

— Vogel(en)zang. *Ibid.* 55-56.

Aanvulling bij *Nom. Geo. Neerl.* VII (108-30) en VIII (103).

TACK, P. L. — Walcherse plaatsnamen. Hayman en Haemete. *Ibid.* 57-92.

I. Historisch overzicht : 1. Hayman. 2. Haemete. — II. Onderzoek : 1. Haemeten op Goeree. 2. Hayman op Schouwen. 3. Hayman op Walcheren. 4. Kenmerken. 5. Bepaling. 6. Afleiding. 7. Hemmen. 8. Haeye. 9. Parallel. 10. Besluit. — Bijvoegsel : 1. Zoute en Verse Hayman. 2. In- en Uitlandse hayman. 3. In Uutlandis. 4. Meipacht.

VRIES, W. DE. — Drachten, Dracht, enz. *Ibid.* 93-96.

Over Drachten, Dracht en verder : Mugge(n)beet, Rijnsburg, enz. en Ellerslo ; Ellersveld, Elders-, Ellertshaar, Ekehaar.

— Groninger topographica. *Ibid.* 97-163.

Aech, Aagt ; Aalsum ; Aftersilfestenge, Asters, Acht Zijlvesten ; Altenauw ; Ammerke, enz. ; Amsweer ; (den) Andel ; Appingedam, Appe, Apt, Heek(t) ; Avingesloot, Abben Meer ; Baamsum ; Ballingeheem ; Balmahuizen ; Bangeweer ; Bansum ; Bargheem ; Barnegaten ; Barnfleur ; Barwerd, Berwerd, *Maerwerd, de Kodden ; Bedum, enz. ; Beerta ; Bellingeweer, Bellingwolde ; Berghuis, Valkenburg ; *Bertze ; Beswerd ; Bierum ; Biks, Biksmatten ; Blijham ; Bokke(s)stede, Boekstede, enz. ; Bolhuis, Bolheem, Bolmeer ; de Borgsloot ; Borgsweer ; *de Brant ; de Brede ; Brunwürth ; Bum ; Busch, Bosch, Hefzand, Korenzand, Simenszand ; Buterfenne ; de Bouwerd ; Dallingeweer ; Dilgt ; Ding(e) in topografiese namen ; Doezum ; Doornwerd, Toornwerd, Wijtwerd, Middelstum ; Dorkwerd ; Edika ; Ees, Eest, Ubbens ; Eekwerd, Ekeburen ; Eestum, Eesterrecht ; Ekamp ; Elens, Aling(e)huizen ; Emmerwolde ; Engeland ; Engeweer ; Enzelens ; Eppingehuisen ; Ernstheem ; Essen ; Euvelgunne ; (de) Ewer ; E(e)uwsum, Ho(o)itum ; Ezinge, Ezens, Ozingeweer, enz. ; Farmsum ; Fersn(e) ; Fimel ; Finsterwolde ; de Fledder ; het Floem ; Fraam, Frowingatille, Froomtil, enz. ; Fritum.

LEYDEN, F. — De „voorden” in Noord- en Zuid-Nederland. *Ibid.* 164-89.

In verband met zijn studies aangaande de opkomst en de ontwikkeling van het net der wegen en straten in Noord-Nederland en wegens de betekenis van de voormalige voorden in het beloop der oude wegen, heeft S. deze voorlopige lijst samengesteld.

Voor Zuid-Nederland werden de Belgische stafkaarten en het werk van K. DE FLOU en A. WAUTERS geraadpleegd. Aanvulling voor het Noord- en Zuidnederlands gebied (ook voor Duitsland) houdt S. voor zeer gewenst.

Voorts vestigen wij nog de aandacht op enkele bijdragen in afzonderlijke tijdschriften :

LEYDEN, F. — Vroegmiddeleeuwsche straatwegen in Zuid-Holland. *Ts. Ndl. aandr. genootschap*, 2^e r. LIII (1936), 371-86.

Plaatsnamen als Casteren, Steenvoorde, Deenestraat, Steenenstraat, enz. wijzen op belangrijke sporen van een strategisch stratennet uit den Karolingischen tijd.

KUYSTEN, C. A. — Het woord *zoe* in Noord-Brabant. *Tax. N. B.* XLIII (1936), 75-77.

Zoe (*zoei*, *zooi*, *zou*, *zuy*) betekent : modderpoel, moeras, goot, gierput.

Met bewijsplaatsen (plaatsnamen) uit verschillende „verpandingsboeken” uit de omtrek van Eindhoven.

— Het hemelrijk(en). *Tax. N. B.* XLIII (1936), 182-86.

Hemelrijk is een volksetymologische vervorming : de oudste vormen wijzen op *heim* (*heem*) + *rick* (*reke*, *reek*, *ric*, *rak*). Talrijke „hemelrijken” in Kempen- en Poelland.

— De gelukten (landstreek onder Boscheind in Luiksgestel). *Tax. N. B.* XLIII (1936), 275-77.

Gelukt = geloeckt, betekent „een stuk land dat afgesloten is”. syn. bij *bivanc*, *utfanc*, enz.

* * *

Over het XIIIe Congres van het Vlaams Verbond van Frankrijk dat op 2 Augustus 1936 te Warhem werd gehouden, worden wij in het tijdschrift *Le Lion de Flandre* op breedvoerige wijze ingelicht (1).

De „Leçons et conclusions du congrès flamand de Warhem” (bl. 155-57), het verslag over „Le rôle des municipalités dans l'enseignement de la langue flamande” door J. B. BLANCKAERT (bl. 158-68) en het referaat over „Le maintien de l'aspect flamand des noms de famille et de lieu” door M. TH. DE LA CHAPELLE (bl. 169-81) worden er in-extenso medegedeeld.

Eens te meer wordt in de resoluties van het Congres o. m. gewezen op :

„b) la valeur historique du flamand, ancienne langue des Francs, dont les fils de Flandre sont les héritiers directs et légitimes,

c) les avantages pratiques que confère la connaissance d'une langue parlée non seulement dans le département du Nord, mais aussi par plus de treize millions d'Européens, langue officielle dans deux états, un Dominion et de nombreuses colonies.”

Niet alleen wordt er op aangedrongen, dat de gemeenteraden en andere officiële lichamen er zouden voor ijveren dat eindelijk aan de gewestelijke taal de haar toekomstige plaats in het schoolprogramma zou worden toegekend ; ook ten opzichte van de spelling der plaatsnamen, der familienamen en van de aan de kinderen te geven voor- namen worden door het Congres zeer duidelijke en cordate wensen uitgedrukt.

(1) Over dit Congres kan men verder nog naslaan *Lion Flandre* 1936, 81-82 ; *Torrewachter* VIII (1936), nrs 89-95 ; *Neerl.* XL (1936), 16-17.

Voor al de eerste wens verdient hier o. i. in zijn geheel te worden aangehaald : (Le XIIIe Congrès Flamand de France) émet le vœu :

Que les communes de Flandre française, dont le nom a été mutilé ou déformé et prête, soit à des confusions avec d'autres communes, soit à des plaisanteries de mauvais goût, en demandent le rétablissement sous la forme primitive ou traditionnelle.

Que, dans les documents administratifs de tout ordre, soit respectée, conformément à l'étymologie et à l'histoire, la forme authentique des noms de lieux (hameaux, lieux-dits, rues, etc...) (1).

Qu'en cas d'écriture fautive, leur forme primitive leur soit restituée.

Que soient mises à profit, à cet effet, les occasions telles que les révisions périodiques de la carte d'État-Major et du Cadastre.

Que selon le précédent créé en Bretagne, à la requête de la Société Archéologique du Finistère, des compétences linguistiques soient adjointes, à titre consultatif, aux organismes chargés de ces opérations (commissions cantonales de révision du cadastre, etc...)."

Over de uitslagen van de jaarlijkse „Concours de langue,

(1) Stichtende voorbeelden bij de vleet van dergelijke vervormingen en „mutilaties" — ook wat betreft de familienamen — vindt men in het bovenvermelde en allesszins lezenswaardige verslag van M. TH. DE LA CHAPELLE. Het besluit op zich zelf alleen is welsprekend : „La noblesse de nos origines est assez grande pour que nous n'ayons pas à hésiter à nous en réclamer hautement, ne serait-ce qu'en écrivant et en prononçant comme il se doit les noms de famille et de lieu que nous ont légués nos ancêtres" (bl. 181).

Voorts vermelden wij nog in hetzelfde verband :

X. — Travestissements géographiques. *Lion Flandre* 1936, 116.

V. — Over plaatsnamen in Fransch-Vlaanderen. *Toer.* XV (1936), 29.

CR. — Vervormde plaatsnamen. *Neerl.* XL (1936), 65-66.

A. D. — Weer over de plaatsnamen. *Torrewachter* VIII (1936), nr 86, 1.

de littérature, d'histoire et de folklore flamands" vernemen wij echter dit maal geen nadere bijzonderheden. Wel werden in het tijdschrift opgenomen „Généralités sur la toponymie du pays d'Oye" door P. BLANCKAERT (bl. 25-27), nl. een topographische schets als inleiding tot de toponymische studie over het land van Oye, waarover in 1935 een vlelend verslag werd uitgebracht bij de wedstrijden van het Vlaams Verbond (zie *Bibl.* 1935, bl. 208).

Van de hand van den heer W. J. L. VAN ES, die reeds vroeger zeer ruime belangstelling voor Fransch-Vlaanderen heeft bewezen door het uitgeven van zijn „Fransche Nederlanden" (A. N. V.), verscheen in *Le Lion de Flandre* een uitvoerig artikel over „Belle-Bailleul" (bl. 11-24, 52-61, 91-104, 135-52) (1).

Ten slotte worde hier nog de aandacht gevestigd op een pas verschenen werk van H. CLAEREBOUT, „Origines de la population de la Flandre maritime" (*Lille*, 1936), waaraan in het laatste nummer van *Le Lion de Flandre* (bl. 225-27) door B. C. (Un maître livre sur la Flandre française) een uitvoerige bespreking werd gewijd (2).

(1) Mr W. J. L. VAN ES, hoofdbestuurslid van het A. N. V., schonk onlangs aan de stamboekerij van deze vereniging een zevental oude kaarten, betrekking hebbende op het gebied rondom de Nederlandse taalgrens in Frankrijk en van zeer groot belang voor de studie van de Nederlandse plaatsnamen aldaar (*Neerl.* XL (1936), 47).

(2) Eerst verschenen in het *Bulletin Union Faulconnier* (Dunkerque) XXX (1933), 157-270.

In het werk wordt ruimschoots gebruik gemaakt van de voorhanden toponymische gegevens om te bewijzen „l'importance extraordinaire de la colonisation expressément germanique".

Voor een ruim gedeelte in Noord-Frankrijk, zegt recensent, heeft men ongelijk te gewagen van „Flandre wallonne" en waar hij bij het einde den auteur tot verdere opzoeken aanmoedigt, schrijft hij, „uit de volheid des harten" :

„Puisse-t-il (l'auteur) accompagner les Francs dans leur marche vers l'Ouest. Déjà, il signale incidemment leurs traces vers Amiens et Corbie, en pleine Picardie? Nous ne doutons pas que, si on les retrouvait en tous lieux où s'est exercée leur influence créatrice, et particulièrement en Ile-de France, ce ne seraient pas seulement

* * *

Wij wenssen ook dit jaar dit synthetisch overzicht te besluiten met een overzicht der voornaamste bijdragen uit enkele buitenlandse (vooral Duitse) tijdschriften (1).

ARENDT, J. — Flurnamen der Gemeinde Esch a. d. Alzette. *Viert. Lux.* II (1936), 34-44; 100-112.

BATHE, M. — Die Herkunft der Siedler in den Landen Jerichow, erschlossen aus der Laut-, Wort- und Flurnamen-Geographie („Arbeitsgebiet im Mittelalter überwiegend niederländisch besiedelt“). *Halle a. S.* 1932.

Rec. R. HOLSTEN. *Zs. f. Onf.* XII (1936), 267-68.

les annales de Flandre, mais celles de l'Occident tout entier, qui seraient éclairées par la lumière de la vérité et par la noblesse propre à tous les faits et gestes de nos aïeux directs” (bl. 227).

Men vindt verder nog een recensie van hetzelfde werk in *Em. LXXIX* (1936), 6*.

(1) Wij vermelden hier ook enkel belangrijk Engels werk uit de door ons geraadpleegde tijdschriften (als recensies of anderszins).

ANDERSON, O. S. — The English hundred-names. *Lund*, 1934.

Rec. J. MANSION, *English Studies* XVIII (1936), 76-77.

EKWALL, E. — Studies on English place-names. *Stockholm*, 1936.

Rec. J. SGN. *Namn och Bygd* XXIV (1936), 311-12.

— Some notes on English place-names containing names of heathen deities. *Engl. Studien* LXX (1935/36), 55-59.

— The concise Oxford dictionary of English place-names. *Oxford*, 1936.

Rec. J. SGN. *Namn och Bygd* XXIV (1936), 312-13.

FRANSSON, G. — Middle English surnames of occupation 1100-1350. With an excursus on toponymical surnames. *Lund*, 1935.

Rec. O. ANDERSON, *English Studies* XVIII (1936), 77-81.

GOVER, J. E. B. - MAWER, A. - STENTON, F. M. — The place-names of Surrey. *Cambridge*, 1934.

Rec. J. MANSION, *English Studies* XVIII (1936), 261-63.

ZACHRISSON, R. E. — English place-name compounds containing descriptive nouns in the genitive.

Eng. Studien LXX (1935/36), 60-73.

— English place-name puzzles. A methodical investigation into the question of personal names or descriptive words in English place-names. *Uppsala*, 1932.

Rec. O. RITTER. *Zs. f. Onf.* XII (1936), 82-87.

— Flurnamengeographie als Flurnamenforschung. Sachsen und Anhalt. *Jb. landesgeschichtl. Forschungsstelle Prov. Sachsen u. Anhalt* XII (1936), 50-82.

CHRISTMANN, E. — Die Ursache der auffallenden Gruppierung der Siedlungsnamen auf *-heim* und *-ingen* in der Pfalz (mit 4 Karten). *Zs. f. Onf.* XII (1936), 96-107.

— Vom Schrifttum zur Ortsnamenforschung in der Pfalz. *Zs. f. Onf.* XII (1936), 153-63.

FEHRLE, E. — Badische Flurnamen. Im Auftrage des Badischen Flurnamenausschusses herausg. von —. Bd. I, 5 u. 6. *Heidelberg*, 1934, 1935.

Rec. A. MEYER. *Rhein. Viert.* VI (1936), 358.

GAMILLSCHEG, E. — Romania germanica. Sprach- und Siedlungsgeschichte der Germanen auf dem Boden des alten Römerreichs. 3 Bde. *Berlin*, 1934-1936.

Rec. H. WITTE. *Zs. f. Onf.* XII (1936), 255-64.

HÖHN, F. — Wege und Ziele der Flurnamenforschung. *Giessen*, 1935.

Rec. A. MEYER. *Rhein. Viert.* VI (1936), 195-97.

HÖMBERG, A. — Die Entstehung der westdeutschen Flurformen. Blockgemengflur, Streifenflur, Gewinnflur. *Berlin*, 1935 (1).

Rec. VERLINDEN. *Rev. Phil.* XV (1936), 594-96.

(1) Wij vestigen hiermede de aandacht op de studie van de Duitse dorps- en veldvormen („Siedlungsforschung“), die evenals de toponymie zeer veel bouwstoffen aanbrenge kan voor de studie van de koloniatiegeschiedenis („Siedlungsgeschichte“).

B. HUPPERTZ (Zum gegenwärtigen Stand der westdeutschen Flurformenforschung. *Rhein. Viert.* VI (1936), 330-339) bouwt voort op het werk van HÖMBERG en brengt ons, naast zeer rijke bibliographische nota's, een zeer klare uiteenzetting van het probleem.

Ook J. LEIPOLDT (Die Flurformen Sachsens. *Pet. Mitt.* LXXXII (1936), 341-45) wijst op de betekenis van de dorps- en veldvormen-

- JACOBY, A. — Oesling. *Viert. Lux.* II (1936), 77-87 ; 158-71.
- KASPERS, W. — Die -*acum*-Ortsnamen in Elsass-Lothringen. *Zs. f. Onf.* XII (1936), 193-229.
- KIFFER, P. E. — Bärbach-Warpich, les noms de deux ruisseaux du pays de Thionville et leurs groupes surtout en Lorraine. *Viert. Lux.* II (1936), 203-17.
- MEYERS, J. — Probleme luxemburgischer Flurnamenforschung. *Viert. Lux.* II (1936), 23-33.
- NECKEL, G. — Namenkundliche Zeugen zum Alter des germanischen i-Umlauts. *Namn och Bygd* XXIV (1936), 34-36.
- NEUMANN, W. — Die Flurnamen des Amtes Grevesmühlen. Diss. Univ. Rostock. *Wismar*, 1931.
Rec. L. BÜCKMANN. *Zs. f. Onf.* XII (1936), 179-80.
- SCHMITHUSEN, J. — Zur räumlichen Gliederung des westlichen rheinischen Schiefergebietes und angrenzender Gebiete. *Rhein. Viert.* VI (1936), 209-29.
- SCHNETZ, J. — Germanische Völkernamen. *Zs. f. Onf.* XII (1936), 91-96.
2. Nachtrag zu 1. Ingvaeones. *Zs. f. Onf.* XI (1935), 201-09.
- E. M. WALLNER. Die Herkunft der nordsiebenbürger Deutschen im Lichte der Flurnamengeographie (Rhein. Archiv, Bd. 30). *Bonn*, 1936.
Rec. J. MEYERS. *Viert. Lux.* II (1936), 222-23.
Uitgave van het „Institut f. d. geschichtliche Landeskunde der Rheinlande“ te Bonn.
Naast haar vele hoog-verdienstelijke wetenschappelijke uit-

studie, verklaart de termini technici, en stelt heel wat bibliographie ter hand.

G. ENDRISS (Die Vereinödung im bayerischen Algäu. *PET. MITT.* LXXXII (1936), 276-80) ten slotte, behandelt het ontstaan van „Einödehöfe“ en stelt vast dat de toponiemen die daardoor ontstaan een zeer jonge laag vormen (XVIe eeuw).

gaven, verleent deze instelling o. a. ook haar medewerking aan de „Landeskulturämter“... bei der Anfertigung der Umlegungskarten und dem Reichsamt für Landesaufnahme bei der Neubearbeitung von Kartenblättern mit dem Ziele der Wiederherstellung und Erhaltung des alten Flurnamengutes. *Zie Rhein. Viert.* VI (1936), 386.

Wij denken hierbij aan onze eigen kadasterkaarten. En aan onze stafkaarten ! *Zie o. a. Toer.* XV (1936), 342, 518.

LIJST VAN BRONNEN EN VERKORTINGEN.

- Men gelieve bij de vroegere lijsten nog te voegen :
Onze Kempen. — Onze Kempen. Driemaandelijksch katholiek tijdschrift. Herentals, I (1936/37).
De Vlag. — Tijdschrift van de Vlaams-Duitse arbeids-gemeenschap. Aalst-Keulen, I (1936/37).

AFD. I. — ALGEMENE BIJDRAGEN (1).

1. CARNOY, A. — Contaminaties tusschen Germaansch, Keltisch en Romaansch in de Vlaamsche toponymie. *Com. Top.* X (1936), 51-66.

In aansluiting bij Prof. MANSION's „Voornaamste bestanddeelen der Vlaamsche plaatsnamen" wijst S. op een reeks Keltische en Latijnse elementen, die voorkomen in de Vlaamse toponymie en die door MANSION niet of z. i. verkeerdelijk werden geïnterpreteerd. Deze Keltische en Latijnse bestanddelen in Germ. plaatsnamen leggen getuigenis af van het uithoudingsvermogen van de oudere taallagen en bevestigen nog eens, dat in een volks sterk vermengd gebied grote voorzichtigheid geboden is bij de etymologische verklaring van plaatsnamen.

Immers een sterke taalkundige wisselwerking tusschen Kelten, Romanen en Germanen heeft aan de toponymie van dit land een tweeslachtig karakter gegeven : S. betoogt dat een studie van de Waalse toponymie met het oog op mogelijke contaminaties „reusachtig vele Germaansche prototypes (zou) doen ontdekken", evenals in Vlaanderen ook vele plaatsnamen als indringelingen moeten worden beschouwd, die aanleiding hebben gegeven tot contaminatiën, volksetymologieën en aanpassingen van allen aard",

Worden achtereenvolgens behandeld : A. de familie van *polder*, *poel*, *peel*, *poeder*, enz. (Pulle, Pulderbosch, Poederlee, Puurs, Pede, Pedebeek); B. *broek*, *brakel*, *brogel* (Brugge, Bruaan, Groote en Kleine-Brogel, Broel, Bruul, Brielen, de Brakel-namen, Brabant, enz.); C. Nevele (Nijvel, Niel); D. *keer-* en *kers-* (Kerniel, Keerbergen, Serskamp, enz.); E. *corte*, *corticella* (Koersel, Kortrijk-Dutsel, Kortijs, Kortenaken, Kortrijk, Kortessem); F. *-rijk* (Wilrijk, Willerieken, Wilderen, Vertrijk, Aatrijke, Kaprijke); G. de uitgang *-aken* (Rozenaken, Geldenaken, Montenaken, Vissenaken); K. *maal*, Mechelen, enz. (Wijgmaal, Hermalle, Maal bij Brugge, Mechelen, Machelen, la Marlagne, Malonne).

2. DRAYE, H. — Uit de tijdschriften (1935). *Vla. Top. Ver., Med.* XII (1936), 23-44.

(1) Ook ditmaal wordt Dr H. DRAYE van harte dank gezegd om zijn kostbare medehulp bij het bewerken van dit overzicht.

3. HELSEN, J. — De studie van de plaatsnamen in het lager onderwijs. *Vla. Top. Ver., Med.* XII (1936), 1-8.

S. wijst op het grote voordeel dat een „vertrouwde bekendheid” met de plaatsnamen der gemeente zou opleveren én met het oog op het onderwijs in de Heimatkunde, zoals dit sedert het jaar 1936 voor de lagere school wordt voorgeschreven, én ten aanzien van de bevordering van het wetenschappelijk onderzoek der Vla. plaatsnamen (1).

4. MANSION, J. — De voornaamste bestanddeelen der Vlaamsche plaatsnamen. Zie *Bibl.* 1935, nr. 2 (2).

Rec. MULLER, J. W. *Museum* XLIII (1935-36), 146-48.

SMET, J. DE. *Biek.* XLII (1936), 52-54.

R(OBYNS), O. *Limb.* XVII (1935/36), 198-99.

5. — Het Oudnederlandsch en de naburige talen in de vroege middeleeuwen. *Vla. Congr.* XIII (1936), 82-83.

Korte samenvatting van een merkwaardige lezing op het XIIIe Vlaams Philologencongres te Gent (1936) met als slotindruk : grote geïsoleerdheid van het Nederlands. Inzonderheid wordt het vermoeden geuit dat Diets en Frans niet direct aan elkander paalden, maar dat veeleer een tussenzone heeft bestaan.

6. PETRI, F. — Von der Entstehung und nationalen Bedeutung der germanisch-romanischen Volksgrenze. *De Vlag* I (1936/37), 1-15.

(1) Dit nieuwe aspect van het lager onderwijs vindt in de laatste tijd heel wat belangstelling. Men kan o. a. naslaan :

H., E. V. — School en geschiedenis. *Tax.* VIII (1936), 67-70.

KEMPEN, J. E. VAN. — De plaatselijke en regionale geschiedenis op de volksschool. *Lier* (1936).

SNEYERS, E. — Kempische Heimatkunst en de onderwijzers. *Onze Kempen* I (1936/37), 97-99.

VERNIERS, L. — Notice relative à l'étude du milieu local et régional dans les quatre degrés primaires. *Bruxelles* (s. d.).

WACHTER, L. DE. — Geschiedenis in de tweede graad. *Antwerpen*, 1936.

(2) Een veelvuldig gebruik van de door J. MANSION besproken verschijnselen (vooral in *O. G. N.*) wordt gemaakt door HELLINGA, W. G. — Onverschoven Oudwestgermaanse o in het (Noord-)Westen tot in de XVe eeuw. *Vla. Congr.* XIII (1936), 88-96.

S. wijst er op dat de classieke opvatting van de Frankische kolonisatie (G. KURTH en G. DES MAREZ) niet meer kan staande gehouden worden na het onderzoek van F. STEINBACH (*Studien zur westdeutschen Stammes- und Volksgeschichte. Jena*, 1926).

De Frankische rijksstichting in Frankrijk was gegrondvest op de Germaanse boeren en krijgers, die zich in een onafgebroken beweging zijn gaan vestigen in Wallonië en Noord-Frankrijk.

Een driedubbel bewijs wordt aangehaald tot staving van deze nieuwe opvatting :

1. de Germaanse plaats- en veldnamen zijn veel talrijker in de Romania dan vooralsnog werd vermoed en bovendien kunnen zij slechts beschouwd worden als een „Restbestand” na het taalkundige assimilatieproces dat de oorspronkelijk Germaanse plaatsnamen grotendeels heeft geromaniseerd ;

2. de Frankische rijengrafvelden in Wallonië en Noord-Frankrijk kunnen niet anders verklaard worden dan door een massale volkse nederzetting ;

3. de anthropologische kenmerken van de bevolking van Noord-Frankrijk wijzen op dezelfde Noordse inslag.

De taalgrens moet aangezien worden als een jonge cultuurgrens (uit de Karolingische periode), niet als de oorspronkelijke volksgrens tusschen de Germaanse en de Gallo-Romeinse bevolking ten tijde van de volksverhuizing.

Uitvoeriger heeft F. PETRI zijn stelling uiteengezet in „Die fränkische Landnahme und das Rheinland”. *Bonn*, 1936.

Zie ook *Bibl.* 1935, nr. 4.

7. WIJER, H. J. VAN DE. — De Vlaamse toponymie in 1935. *Com. Top.* X (1936), 205-33.

AFD. II. — BIZONDERE VRAAGSTUKKEN.

8. CARNOY, A. — L'élément sentimental dans la toponymie gallo-romaine. *Rev. Phil.* XV (1936), 1234-35 (1).
Samenvatting van een lezing in de Soc. phil. histoire (8 Nov. 1936).
Sommige toponiemen op *-acum* en *-inum* (b. v. *Gaudiacum* bij *gaudium*) bevatten een gewone soortnaam. Uit vele Keltische en Gallo-Romeinse plaatsnamen schijnt een voorliefde te blijken voor een zeker „élément sentimental”, die in onze middeleeuwse toponymie onbekend is.
9. GORP, J. VAN. — *Donk*-namen in de provincie Antwerpen. Zie *Bibl.* 1935, nr. 21.
Rec. E(RNALSTEEN), *J. Oudh. K. Boek.* XXVII (1936), 21.
10. HELSEN, J. — De „grensscheiding” in de plaatsnamen *Vla. Top. Ver., Med.* XII (1936), 21-22.
Vragenlijst met een twintigtal toponymische bestanddelen, die vermoedelijk oorspronkelijk een grensscheiding hebben aangeduid.
11. KROGMANN, W. — Ae. geormanl̥eaf und der Name der Germanen. Zie *Bibl.* 1935, nr. 13.
Zie hierover :
SCHNETZ, J. — Fiktion und Tatsache. *Zs. f. Onf.* XII (1936), 27-33.
MUCH, R. — Das Problem des Germanennamens. Germanen und Indogermanen. Festschrift H. Hirt II (*Heidelberg*, 1936), 507-31 (rec. door SCHNETZ, J. *Zs. f. Onf.* XII (1936), 163-78).
12. KÜNSSBERG, E. VON. — Flurnamen und Rechtsgeschichte. *Weimar*, 1936.
(1) Terloops vermelden wij hier ook :
DYCK, A. H. VAN. — Oude plaatsnamen te Londen. *Vla. Top. Ver., Med.* XII (1936), 74-75.
In hoofdzaak namen van kerkelijke oorsprong.
WIJNGAERT, L. VAN DEN. — Heilige boomen. *Toer.* XV (1936), 667-72.
Wilg, olm, els, eik, linde, esch, vlier, beuk, notelaar, berk, hazelaar, hagebeuk, hagedoorn. Met vermelding der oude benamingen.

Zie over een vroegere gelijklopende bijdrage van denzelfden schrijver *Bibl.* 1931, bl. 99 n. 1 en *Bibl.* 1932, nr. 16 (uitvoerige bespreking door EG. I. STRUBBE). Deze studie verscheen thans in aanzienlijk uitgebreide vorm.

Rec. WILL, W. *Rhein. Viert.* VI (1936), 355-58.

... „ der Flurnamenforscher kann die Rechtsgeschichte nicht entbehren und sollte vor allem die Bände des Rechtswörterbuchs immer heranziehen, da sie eine Menge von Rechtswörtern enthalten, die auch als Flurnamen erscheinen” (bl. 356).

„Für den Verfasser hat die Schrift noch eine weitergehende Bedeutung, denn sie ist eine Vorarbeit und ein wichtiger Beitrag zu einer umfassenderen Rechtlichen Volkskunde, die er neuestens als Bd. 3 der von K. Wagner herausgegebenen Sammlung „Volk”, Grundriss der deutschen Volkskunde in Einzeldarstellungen, vorgelegt hat (Halle, Niemeyer 1936, 194 S. u. 28 Abb., dazu als Bändchen 1 der Ergänzungsreihe ders. Sammlung : Lesestücke zur rechtlichen Volkskunde, 60 S.)” (bl. 357-58).

13. ROGER, L. — Les sters wallons. *Ann. Arch. Lux.* 1935, 113-32.
Niet Lat. *stare* of Germ. *stath*, *stede*, maar *styrpus*, **exstirpus* (= essart).
Rec. HAUST, J. *Com. Top.* X (1936), 405-06.
14. STEURS, V. — De nekker... bijgeloof... tooverij. *Toer.* XV (1936), 789-92.
Brengt een groot aantal „Neckers-benamingen” verspreid over het Vlaamse land ; voorts namen van kuilen en putten in verband met vroeger bijgeloof ; ten slotte van geheiligde putten en bronnen. Met verzoek om medewerking tot de toeristen.
15. — Ixeghem vóór 1500 jaar. *Toer.* XV (1936), 576-77.
Over het belang der *gem*-namen.
16. VANNÉRUS, J. — Noms de lieu du type „Equoranda”. Zie *Bibl.* 1935, nr. 17.
Vgl. in verband hiermede een lezing van A. CARNOY (Soc. phil. histoire, 10 Mei 1936) over de toponiemen *Kromme Haring* en *Herendal*, samengevat in *Rev. Phil.* XV (1936), 754.
Rec. HAUST, J. *Com. Top.* X (1936), 403-04.
Zie van denzelfden schrijver : Enquête sur les anciens Equoranda du Luxembourg belge. *Arch. Lux. Bull.* XII (1936), 5-11.

17. — Le terme luxembourgeois „Kiém = Caminus”.
Com. Top. X (1936), 277-332 (1).

Kiém (met talrijke variantvormen) is de volksnaam aan Romeinse (of aan de Romeinen toegeschreven) wegen gegeven, die in Luxemburg en in het Rijnland talrijk voorkomt langsheen de oude heerbanen (lijsten op bl. 284-325).

S. vraagt zich tevens af op deze benaming in het Vlaamse land wel helemaal onbekend zou zijn (inzonderheid met betrekking tot de *Kemmel*namen).

Rec. X. Viert. Lux. II (1936), 220.

(1) Wij vermelden hier ook de volgende toponymische bijdragen van Waalse leden der Commissie:
DUCARME, G. - DONY, E. — Toponymie de la commune de Rancee (met kaart). *Com. Top. X* (1936), 235-75.
HAUST, J. — La philologie wallonne en 1935. *Ibid.* 387-429.
REMACLE, L. — „Dulnosus” et „Astanetum”. *Ibid.* 333-48.
RENARD, E. — Glanures toponymiques. *Ibid.* 363-85.
VINCENT, A. — „Voisin, Voisine” en toponymie. *Ibid.* 349-61.

AFD. III. — ANTWERPEN en BRABANT.

A. — Generalia.

18. BONENFANT, P. — Le pagus de Brabant. Zie *Bibl.* 1935, nr. 19.

Rec. L(INDEMANS), J. E. S.-Br. XIX (1936), 364-65.

G(ANSHOF), F. *Rev. Phil. XV* (1936), 337.

ENKLAAR, D. TH. *Ts. v. gesch. LI* (1936), 193.

HAUST, J. *Com. Top. X* (1936), 408.

Zie nog BONENFANT, P. — La notice de donation du domaine de Leeuw à l'église de Cologne et le problème de la colonisation saxonne en Brabant. *Rev. Phil. XIV* (1935), 775-810.

Rec. L(INDEMANS), J. E. S.-Br. XIX (1936), 364.

L(EVILLAIN), L. *Le Moyen âge XLVI* (1936), 305.

19. FRANKIGNOULLE, E.-BONENFANT, P. — Notes pour servir à l'histoire de l'art en Brabant. *Arch. Brux. Ann. XLI* (1935), 7-203.

Uit het archief van de oude Brusselse weldadigheidsinstellingen worden excerpten medegedeeld met betrekking tot de uitvoering, de aankoop, enz. van kunstwerken meestal in het Brusselse.

Inlichtingen over de St. Sulpitiuskerk, het stadhuis en de beiaard te Diest, de kerkgebouwen van Anderlecht, Brussel, Etterbeek, Evere, Gooik en St.-Jans-Molenbeek. Het tweede deel van de studie biedt excerpten uit het Diesters stadsarchief, de schepenakten van Kaggevinne en Zichem. Vele interessante persoons-, huis- en plaatsnamen.

20. HELSEN, J. — Onze uithangborden. *Onze Kempen I* (1936/1937), 120-28.

21. JANSSEN, J. E. — De cijnsboeken van het land van Turnhout. Zie *Bibl.* 1935, nr. 22.

Rec. E(RNALSTEEN), J. Oudh. K. Boek. XXVII (1936), 20.

22. PRIMS, F. — De Geschiedenis van de Kempische heide. *Wesalia Jaarboek X* (1936), 7-19 (1).

De oudste geschreven documenten voor de geschiedenis van de Kempische heide zijn de oudste plaatsnamen. Alhoewel wij de taal van de oudste dorpsnamen nog maar zeer oppervlakkig kennen, is het thans reeds mogelijk daaruit conclusies af te leiden voor de geschiedenis van de bebossing en de ontbossing. Het is b. v. merkwaardig dat er in de Kempen geen masttoponiemen, wel bostoponiemen (hout-, vorst- loo-, laar- en rode-namen) bestaan. Dit wijst er op enerzijds dat de Kempen vroeger veel bosrijker waren en anderzijds bevestigt de toponymie het feit dat mastbossen slechts in de XVIIe eeuw, op grote schaal slechts in de XIXe eeuw ontstaan zijn op de vroegere barre heidegronden, terwijl de bostoponiemen thans verwijzen naar velden en weiden. Zeer interessante aanduidingen over ontbossing en herbossing bewijzen dat men zich het Kempisch landschap niet als onveranderlijk kan voorstellen.

- (1) Voor Antwerpen-Brabant verwijzen wij hier nog naar volgend historisch en bibliographisch werk :
 COSEMANS, A. — Het uitzicht van Brabant op het einde der XVIe eeuw. *Bijdr. XXVII* (1936), 285-351.
 JANSEN, J. E. — Bibliographie van de Antwerpsche Kempen. *Tax. VIII* (1936), 65-128 (afz. paginering).
 LAENEN, J. — Kerkelijk en godsdienstig Brabant vanaf het begin der IVe tot in de XVIe eeuw of voorgeschiedenis van het aartsbisdom Mechelen, II. *Antwerpen*, 1936.
 Rec. L(INDEMANS), J. — *E. S.-Br. XIX* (1936), 365-66.
 Hoofdstuk V. De parochie en haar instellingen van af de XIIe tot de XVIe eeuw. — Voor plaatselijke navorsers een zeer goede samenvatting van de vroeger verschenen „Introduction à l'histoire paroissiale du diocèse de Malines”.
 PIERRON, S. — Histoire illustrée de la Forêt de Soignes, I-II. *Brussel*, 1936 e. v.
 Rec. L(INDEMANS), J. — *E. S.-Br. XIX* (1936), 57 ; 285-86 ; 363-64.
 Hoofdstuk I vangt aan met de aardrijkskundige beschrijving van het woud. O. a. worden behandeld de plaatsnamen, de verdeling in percelen, de vijvers, de molens, de eerste huizen op de zoom van het bos, de „afmeringen” of afpalingen, de dreven en steenwegen, de slagbomen, de renbanen.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen.

ANTWERPEN.

23. PRIMS, F. — Antwerpiensia 1936. 10^e Reeks. Losse bijdragen tot de Antwerpsche geschiedenis. *Antwerpen*, 1937 (1).

Zie vooral nrs. 18. Het land van Ryen (bij *rein* : grens?) en Ekeren (= *egoranda*, watergrens, landgrens?); 24. Het oudste stadsplan van Antwerpen; 41. De geschiedenis van de Kempische heide (in *Wesalia Jaarboek* 1936, 7-19).

24. — Het ontstaan der familienamen te Antwerpen en hun ontwikkeling in de Middeleeuwen. *K. V. A., V. en M.* 1936, 711, 715-34.

Wegens het belang der Frankische *-inc*-namen, de geographische familienamen en in het algemeen de wisselwerking tussen de plaats- en de familienamen, vindt deze studie haar plaats in dit jaarlijks overzicht.

Achtereenvolgens behandelt S. : „De reden van geslachten- en familienamen. De Frankische *inc*-namen. — De eerste bijnamen der stadsgenooten. De bijnaam boven den doopnaam. — De bijnamen eindigend op *-aert*. — De bijnamen beginnend met *On-*. — Bijnamen naar lichamelijke eigenschappen. — Bijnamen naar voorwerpen of „stukken”. — Bijnamen naar dieren. — Bijnamen naar functiën of officiën. — Bijnamen naar ambacht of bedrijf. — De eigenlijke patronymica. — De geographische namen. — Bijnamen naar de woonplaats te Antwerpen. — De vervorming der bijnamen. De genitiefvorm. — De vrouwelijke vorm van den familienaam. — De verandering van familienaam. — Het dragen van valschen naam”.

25. LATTIN, A. DE, e. a. — De buurt der Gildekamersstraat. *Nat. Stedenschoon XV* (1936), nr. 11 (afz. paginering), 1-68.

Zie vooral J. DE SCHUYTER, Eenige geschiedkundige bijzonderheden over de bedreigde huizen en straten (bl. 31-49).

- (1) Vgl. nog PRIMS, F. — Rechterlijk Antwerpen in de middeleeuwen. De rechterlijke instellingen. *Antwerpen*, 1936.

26. X. — Antwerpen. Onze oude straatnamen. *Nat. Sted.* XV (1936), 124.

BEERT.

27. LINDEMANS, J. — Toponymie van Beert. *E. S.-Br.* XIX (1936), 252-83.

Afz. uitgegeven als *TOPONYMICA* II, 6 door de *Vla. Top. Vereniging*.

LEUVEN.

28. CUVELIER, J. — La formation de la ville de Louvain...
Zie *Bibl.* 1935, nr. 35.

Rec. WERVEKE H. VAN. *Rev. Phil.* XV (1936), 189-92.

BLOCH, M. *Le Moyen âge* XLVI (1936), 206-08.

Van denzelfden schrijver: Les institutions de la ville de Louvain au Moyen âge (Ac. roy. Mém. in 4°) *Bruxelles*, 1935.

29. GESSLER, J. — Lovaniensia. Magistrale en epigraphische teksten uit Leuven en omstreken. *E. S.-Br.* XIX (1936), 297-305.

Onder nr. 3 (bl. 301 vlg.): „Raadselachtige, uithangborden”, wijst S. op het belang van de studie der huisnamen en der uithangborden; hij bespreekt er een tiental en bezorgt ons aanvullende bibliographische nota's.

30. GOEMANS, L. — Oude straatnamen en dialectgeschiedenis. *Com. Top.* X (1936), 67-76.

Dat bij de etymologische verklaring van plaatsnamen rekening moet gehouden worden met de historische fonetische ontwikkeling, die soms kan worden vastgesteld door hypercorrecte vormen, bewijst S. aan de hand van enkele middel-eeuwse Leuvense straatnamen.

Gelet op de ontwikkeling van het Leuvense dialect, kan b. v. de plaatsnaam *de Bakeleinen*, *Bokeleynstrata* niet verklaard worden door „beek” (VAN EVEN: Bächlein!); noch de straatnaam *Ravenstraat* (*Rauestrate*) door adj. „ruw, rouw”, maar wel door de vogelnaam en dit wsch. langs de naam van een woon-

huis of een taveerne om. Ook de topographische ligging kan veel ophelderen: „in de Brusselse straat” tegenover „op de Tien-sche straat”; **Hoogestraat* (d. i. de huidige Naamse straat) tegenover *Legestrate* (Beneden- of Schapenstraat), *Ledichstrate*! Een volksetymon: *den (h)oogen (h)emel* i. p. v. „hooge heuvel” besluit deze proeve van „fonetisch toerisme”.

MECHELEN.

31. UYTTERHOEVEN, J. — Mechelen onder de leenroerigheid. *Mech. Bijdr.* III (1936), 65-76; 97-108.

TIENEN.

32. RIDDER, F. DE. — Historiek der straten en openbare plaatsen van Tienen. *E. S.-Br.* XIX (1936), 81-86; 310-17.

C. — Varia.

33. BERGHE, G. VAN DEN. — Anderlecht door de tijden heen. *E. S.-Br.* XIX (1936), 401-35.

Zie o. m. de huisnamen op bl. 411-13, de beschrijving van „schoone wandelingen” op bl. 413 vlg.

34. CAERLÉ, H. DE. — Toponymie van Aarschot. De naam der gemeente. *Jb. Oud-Studentenbond St. Jozefscollege Aarschot* (1937), 22-24.

Deelt de verschillende naamvormen mede en de pogingen die gedaan werden om de naam te verklaren.

35. DYCK, A. H. VAN. — Vlaamse plaatsnamen te Heilissem. *Vla. Top. Ver., Med.* XII (1936), 45-54.

Alphabetische lijst van 138 plaatsnamen uit de twee thans verwaalde dorpen Neer- en Opheilissem, hoofdzakelijk aan de hand van scabinale gichtboeken en cijnsboeken.

36. KERSCHAUER, J. VAN. — De toponiemen van Zwijndrecht in vroeger tijd. *Bijdr.* XXVII (1936), 156-77.

- Brengt belangrijke historisch-toponymische gegevens uit de XVIe-XVIIIe e. (Schotboek 1587, Wettelijke passeringen 1651-1675, Metingboek 1736-1739, enz.). Tevens opgave van wijken, straten, wegen en wegels, beken, molens, forten, putten en „weelen”, oude afspanningen en herbergen.
37. LINDEN, E. VAN DER. — Homborch, zijn cijnsboek en laathof. *E. S.-Br.* XIX (1936), 339-51.
Uit het cijnsboek van Homborch, gelegen tussen Linkebeek en Verrewinkel, worden de plaatsnamen van Linkebeek meegedeeld (zie bl. 346-50). Ook voor Ukkel worden een tiental toponiemen opgegeven die bij A. VAN LOEY niet voorkomen.
38. LOEY, A. VAN. — Leerbeek. *Com. Top.* X (1936), 107-12.
Ter verklaring van de umlautvorm Leerbeek (1142 *Larbeke*), meent S. te moeten aannemen dat er naast *laar* (**lêra*) bij lezen, de plaats waar men (hout) leest, een Wgm. **lêri*, *lêrjo* bestaan heeft waaruit *lêre* ontstaan is (vgl. *breke*, *breec*, Ndl. braak).
Vgl. over hetzelfde onderwerp *Rev. Phil.* XV (1936), 752-53 : lezing in Soc. phil. histoire (10 Mei 1936).
39. MEEUSEN, G. — Woningstatistiek uit 1610. *Gedenkschr. Esschen-Calmth.-Huybergen* 1936, 89-92.
Met wijk- en straatnamen van Esschen en Kalmphout uit een cijnsboek van 1610.
Zie *Bibl.* 1935, nr. 42.
40. PEETERS, K. C. — De plaatsnaam Wuustwezel. *Wesalia Jaarboek* X (1936), 20-36.
Met een lijst van vermeldingen van Wuustwezel voor 1600 op bl. 23-26 ; met taalkundige verklaring.
41. PEETERS, K. C. - VERVOORT, J. — Geschiedenis van Wuustwezel in 20 hoofdstukjes. *Wesalia Jaarboek* X (1936), 98-136.
Met talrijke plaatsnamen op bl. 99-102.
Vgl. 1. Weiden, bossen, broek en goren (bl. 99-100).
2. De Biest en de driehoekige dorpsplaats (bl. 101-02).

42. PRIMIS, F. — Geschiedenis van Borgerhout. *Borgerhout*, 1936.
Zie vooral : Naamverklaring (bl. 11-12) ; hoeven en speelhoven (bl. 158-61) en op bl. 162-81 : De straatnamen der gemeente (geschiedenis der straten en naambetekenis, met medewerking van M. J. SCHEELEN).
43. STROOBANT, L. — Les sires d'Eppeghem. *Folkl. brab.* XVI (1936/37), 76-99.
Van denzelfden schrijver : Les dix quartiers de Bruxelles. *Folkl. brab.* XVI (1936/37), 148-49.
44. UYTTERHOEVEN, J. — De benaming *Katerveire* (oude herberg) te O.-L.-V.-Waver. *Mech. Bijdr.* III (1936), 17-22.
Katerveire (vgl. *Ter couder taverne by Nosseghem*, 1340), een taveerne van Cauwersinen, pandleners (Fra. *Cahorsins*)?
45. WEGHE, M. J. VAN DEN. — (Hallensia) De oude pacht-hoven te Halle. *O. K. Halle* XI (1936), 7-39.
Worden achtereenvolgens behandeld : Nederhem, de hoven te Esschenbeek, te Helbeek, te Budingen, te Scheysinghen, te Vlieringen. Vervolgens wordt een lijst van 52 pachthoven uit de omgeving van Halle medegedeeld die later breedvoeriger zullen worden behandeld.
46. — (Hallensia) A propos van onze oude herbergen. *O. K. Halle* XI (1936), 79-84 (1).
Vermeldt een aantal „uithangteekens” uit de 15^e en 16^e eeuw te Halle.
(1) Voor de studie der plaatsnamen van de streek zijn verder nog na te slaan :
ASBROECK, A. VAN. — Enkele geschiedkundige nota's over Weerde. *Mechelen*, z. j. (1935).
BOEN, B. — Calmpthout van 't Kerkeneind naar 't dorp in 1728. *O. K. Esschen* 1936, 51-54.
BRESSELEERS, F. - KANORA, H. — Historische schets van Donk (Ekeren-Brasschaat). *Brasschaat*, 1936.
GOORIS, J. — Oudheidkundige vondst te Tienen. *Toerisme* XV (1936), 15-18.
GORP, J. VAN. — Kasterlee over tweehonderd jaar. *De Week* (Turnhout), 6 Sept. 1936.

- GORP, J. en A. — Beknopte geschiedenis van Kasterlee. *Turnhout*, z. j. (1936).
- HEYNS, P. — Populaire geschiedenis van Herentals. *Herentals*, 1936.
- JANSEN, J. E. — Westerloo en de prinselijke familie de Merode. *Tax. VIII* (1936), 5-30; 73-97; 139-47; 169-205.
- LINDEMANS, P. — De pachthoven der abdij van Vorst. *E. S.-Br. XIX* (19-36), 65-80; 162-68; 306-10; 374-88.
- MAEREVOET, L. — Scheldevisschers. *Toer. XV* (1936), 43-52.
Met een schetskaart „De Schelde van Sint-Amands tot Rupelmonde”: stroom-, oever- en polderbenamingen, namen van zandplaten, gehuchten of alleenstaande huizen.
— Weert-aan-de-Schelde. *Toer. XV* (1936), 806-15.
- MEES, J. — De priorij en de pastoors van Bornem. *E. S.-Br. XIX* (1936), 221-39.
- NYEN, K. VAN. — Heerlijkheid, bestuur en rechtsmacht te Beerse in vroeger tijd. *Tax. VIII* (1936), 53-66; 98-117; 148-68.
- PALS, J. — Vorst (Nr. 2 van „Beknopte geschiedenis van de dorpen der Zuiderkempen”, uitg. door de Geschied- en oudheidkundige Kring der Zuiderkempen). *Meerhout*, 1936.
- PETEN, O. — Anderlecht. Oorsprong en geschiedenis. *Toer. XV* (1936), 327-33.
- RIDDER, F. DE. — Losse aantekeningen aangaande Aarschot en omtrek. *E. S.-Br. XIX* (1936), 240-47.
- STROOBANT, L. — Bijdrage tot de voorgeschiedenis van Rumpst. *Oudh. K. XXVII* (1936), 63-75.
- THEYS, C. — Drogenbosch, aan de Zenne. *Toer. XV* (1936), 549-54.
— Huizingen-bij-Halle (met kaartje). *Toer. XV* (1936), 20-25.
— Ruisbroek. *Toer. XV* (1936), 726-32.
- VERBESSELT, J. — De geschiedenis van Neder-Over-Heembeek. I. De Kluis. *Zoutleeuw*, 1936.
— Neder-over-Heembeek. *Brab. folkl. XV* (1935-36), 91-92; 127-57.
- VERBOUWE, A. — Iconografie van het land van Hoogstraten. (Gezichten, plannen, kaarten 1564-1890) *Hok. IV* (1936), 373-95.
- DEVOS, L. F. — Over „Prolegem” (par. Mechelen). *Mech. Bijdr. III* (1936), 121-25.
- X. — Rode. *Brussel*, 1936.

AFD. IV. — LIMBURG en LUIK.

A. — Generalia (1).

47. BLANCQUAERT, E. — In memoriam Prof. Dr Eug. Ulrix. *Com. Top. X* (1936), 27-35.
Met volledige bibliographie (o. a. Limburgse plaatsnamen).
Ook verschenen (aangevuld door V. D. W.) in *Vla. Top. Ver., Med. XII* (1936), 55-60.
48. BOEHMER, J. — Das Ortsnamenkundliche Schrifttum zu Eupen-Malmedy. *Zs. f. Onf. XII* (1936), 67-82.
Waardevolle bespreking van de voornaamste toponymische werken en bronnen, met opgave van de taalkundige hulpmiddelen (bl. 81-82).
Vergelijk ook: NEU, H. — Eupen-Malmedy. Literatuurbericht 1934-36. *Rhein. Viert. VI* (1936), 339-44.
— Zur Geschichte der territorialen Entwicklung Eupen-Malmedys. *Rhein. Viert. VI* (1936), 76-89.
- WILLEMS, B. — Sprachräume im Oesling. *Folklore Malmedy-St. Vith VI* (1936), 71-116.
Woordgeographisch onderzoek in het Duitssprekend gedeelte van Malmedy en Monschau.
Worden o. m. behandeld de woorden Garten, Pesch; Bend, Wiese; Fuhr (Furche), Rech (Rain)... Aas (Vichweide), Matt (Wiese).
49. LANGOHR, J. - WIJER, H. J. VAN DE. — Plaatsnamen te Balen. *Vla. Top. Ver., Med. XII* (1936), 65-73.

(1) Als historisch werk zijn onmisbaar voor den toponymist:
COENEN, J. — Limburgsche oorkonden. Deel III (vervolg). *Limb. XVII* (1935/36) - XVIII (1936/37), 161-248.
LYNA, J. e. a. — De Limburgsche Kempen, uitg. door den Geschied- en oudheidkundigen Studiekering te Hasselt. *Hasselt*, 1936.
Verscheen als afl. 2 der *Verzamelde Opstellen XII* (1936).
Uit de inhoud vermelden wij vooral:
B. VAN DE POEL, De Limburgsche Kempen, 23-42. — J. LYNA, Geschiedkundig overzicht, 65-97. — J. COENEN, Kempische kerken. Kantons Bree en Peer, 99-151. — H. VAN DE WEERD, Kempische folklore, 233-43. — J. LYNA, De Kempische langgevelhoeve (geïll. door K. WELLENS), 245-62.

50. — Plaatsnamen te Eupen. *Ibid.* 76-84.
Tweede en derde stuk van „Plaatsnamen uit het N. O. van de provincie Luik”. Zie *Bibl.* 1935, nr. 45.

51. LYNA, J. — E. H. Dr J. Paquay. In memoriam. *Vla. Top. Ver., Med.* XII (1936), 61-64.

Met opgave van zijn voornaamste historisch en toponymisch werk.

De volledige bibliographie van den overledene — een groot Limburger — zal in de loop van dit jaar worden gepubliceerd in het Jaarboek v. h. *Geschied- en oudheidkundig genootschap*.

52. VANNÉRUS, J. — La question *Μοννδίαζόν*-Montiacum. *Rev. Phil.* XV (1936), 5-22.

Het *Moundiakón* van Olympiodoros kan niet worden geïdentificeerd met Müntz of Mündt (beide bisdom Keulen), noch met Monzingen (bij Kreuznach) of Münzingen (kreits Saarburg); wél met Montsen. Vgl. hiermede de zienswijze van J. MANSION in „Bestanddeelen” (bl. 114 voetnoot).

Ook de mogelijkheid van een identificatie met Mainz wordt besproken.

Zie nog *Rev. Phil.* *Ibid.* 815-16 en 817-18 (H. GRÉGOIRE) en 816-17 (J. VANNÉRUS) en in hetzelfde tijdschrift XIV (1935), 1577-78 (J. VANNÉRUS).

C. — Varia.

53. DYCK, A. H. VAN. — Lommelsche plaatsnamen (vervolg). *Limb.* XVII (1935/36), 134-37; 155-56.

Zie ook *Bibl.* 1935, nr. 47.

Het volledige stuk werd uitgegeven als BIJLAGE IX bij de *Mededelingen Vla. Top. Vereniging*.

54. PITON, E. — Au pays de Landen. Le vallon de la Petite-Ghete. *Thiun.* X (1936), 5-6, 1-20.

Met de oude naamvormen en plaatsnamen van en te Eliksem op bl. 4-5.

55. REMANS, G. — De oude heerlijkheid Genk. *O. K. Hass.* XII (1936), 57-72 (1).

Met talrijke plaatsnamen aan de hand vooral van Gichtboeken (1437 tot ± 1630) uit „den Dorpe van Genck” en de zeven gehuchten der heerlijkheid: Wintersloo, Waterschei, Gelieren, Camerloo, Langerloo, Terboekt en Sledderloo.

(1) Wij verwijzen hier nog naar:
MERTENS, F. — Naar de valleien van Berwinne, Voer, Gulpe en Geule. *Toer.* XV (1936), 693-705.
WILLEMS, L. — Geschiedenis van Beverst. *Limb.* XVII (1935/36), 201-10; 228-33; XVIII (1936/37), 4-11; 47-53; 69-75; 92-96 (wordt vervolgd).

AFD. V. — OOST- en WEST-VLAANDEREN.

A. — Generalia.

56. FLOU, K. DE. — Woordenboek der toponymie van Westelijk Vlaanderen, enz. Deel XVII (Warland-Wijdouwmolenwegelken). Uitgave bezorgd door J. DE SMET. Brugge, 1936 (1).

57. S(MET), J. D(E). — Plaatsnamen. Een mengeling uit het pas verschenen XVIe deel van K. DE FLOU's Woordenboek der toponymie. *Biek.* XLII (1936), 21-26.

Enkele voorbeelden van interessante verklaringen van plaatsnamen in het XVIe deel van DE FLOU's Woordenboek.

58. — Een mengeling uit het pas verschenen XVIIe deel van K. DE FLOU's Woordenboek der toponymie. *Biek.* XLII (1936), 281-84.

„Om de liefhebbers van Vlaamsche oudheden „den top” te laten proeven van de laatste letters, 't voorlaatste deel tewege van dit onschatbaar werk.”

59. VLIETINCK, E. — Uit de voorgeschiedenis onzer kuststreek. De yden van Vlaanderen van Duinkerke tot Sluis (Uitg. Kath. Vla. Hoogeschooluitbreiding). *Antwerpen*, enz. 1936.

(1) De „Geschiedkundige boekenschouw” voor West-Vlaanderen (zie *Bibliographie*, nr. 1051) wordt ook dit jaar voortgezet door ALLOSSERY, P. — Boekenschouw voor de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen. *Em.* LXXIX (1936), 1*-45*.

Voorts nog te vermelden :

GHELLINCK DE VAERNEWYCK. — Sceaux et armoiries des villes, communes, échevinages, châtellenies, métiers et seigneuries de la Flandre ancienne et moderne. *Bruges-Paris*, 1935.

DEWITTE, R. — Catalogue des cartes et plans de la collection Karel Mestdagh. Archives de l'Etat à Bruges. *Tongres*, 1935. Op de 2378 nummers zijn er 2298 die West-Vlaanderen, 54 die Oost-Vlaanderen en 31 die Zeeuwsch-Vlaanderen betreffen. Zie ook *Em.* LXXIX (1936), 1*.

1. Geschiedkundig overzicht van de Vlaamse kustnamen : „La Hyte, Coxyde, Nieuweryde, Lombartyde, Raversyde, de Yde van Wenduyn, Coxyde (Noord)”.

2. Woordverklaring : Koksijde, Lombartsijde en Raversijde zijn drie samenstellingen met *yde* en een persoonsnaam ; het bestanddeel *yde* (= „een soort aanlegplaats of, ... een schuilhaven ... van tweeden of derden rang, het woord ... toegepast op plaatsen waar de vaartuigen der haringvischers gemakkelijk landen en afvaren konden, zonder behulp van een geul”) beantwoordt aan Ags. *hyde, hide, hyth*.

60. WIJER, H. J. VAN DE. — In memoriam E. H. A. Dassonville. *Com. Top.* X (1936), 37-49.

Met de bibliographie van het taalkundig en toponymisch werk van DASSONVILLE.

Ook verschenen in *Vla. Top. Ver., Med.* XII (1936), 9-19.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen.

AALBEKE.

61. POLLET, J. — Toponymie van Aalbeke. *O. K. Kortr.* XIV (1935), 273-312.

Ook verschenen als afzonderlijke uitgave van de „Bond van officieel gediplomeerde gidsen, Brugge”.

Volkomen uitgewerkt naar het plan der *Toponymica* van de *V. T. V.*

Rec. S(MET), J. D(E). *Biek.* XLII (1936), 221.

BRUGGE.

62. SMET, J. DE. — De Brugsche straatnamen. *Biek.* XLII (1936), 163-65.

Naar aanleiding van het verschijnen der „Alphabetische lijst der straatbenamingen. Brugge, 1936”. Vele straatnamen (natuurlijk eentalig) werden verbeterd of kregen een nieuwe schrijfwijze : over het algemeen „een goed werk”.

C. — Varia.

63. ALLOSSERY, P. — Achte Juets dreve (op Westkapelle). *Biek. XLII* (1936), 310.
Zie ook J. DE LANGHE, *Ib.* 264; J. DE SMET en A. V(IAENE), *Ib.* 311.
64. LANGHE, J. DE. — De Paddenaert. *Biek. XLII* (1936), 265-67.
Met namen van „watergangen” in het oude polderland van het Noorden.
„Een overvloed van schoone plaatsnamen zit er in onze streke. Maar wij moeten ze bestudeeren in verband met de plaatsen zelf. Anders hangt de plaatsnaamkunde los in de lucht. Geen werkelijke plaatsnaamkunde zonder geschiedkundige plaatsbeschrijving!”
65. LOPPENS, K. — Blutsie. Een verdwenen gehucht der Vlaamsche kust. *Biek. XLII* (1936), 33-35; 84-85.
Een *yde* op het grondgebied van Breedene. Met oude naamvormen.
66. — De Westsluis van Nieuwpoort. *Biek. XLII* (1936), 185-91; 232-37.
1. De ligging van de Westsluis. *De Venep. Ter Yde.* 2. De sluiswerken.
O. m. op bl. 188-89, over de beteekenis van *yde*.
67. X. — Hoe de namen van onze straten veranderen. *Badgast IV* (1936), nr 1, 4 (1).
Lijst van Oostendse straatnamen, die in het jaar 1858 door een beslissing van de gemeenteraad werden gewijzigd.
- (1) Verdere toponymische gegevens vindt men in de volgende bijdragen:
BUCKINX, R. — Beknopte gids voor de Westvlaamsche bergen. *Ieper*, z. j.
BRABANDERE, P. DE. — Muizelen-Muizelmeulen. *Biek. XLII* (1936), 86-87.
CLAEYS, J. — Uitkerke. *Badgast IV* (1936), nr 5, 2.
CLYBOUW, K. — Breedene. *Ibid. IV* (1936), nr 7, 1-2, 6; nr 8, 4; nr 12, 1; nr 16, 3-4.

- DUMON, R. — De duivetoren van Nieuwpoort. *Ibid. IV* (1936), nr 2, 6; nr 3, 2.
— De palingbrug te Nieuwpoort. *Ibid. IV* (1936), nr 5, 3-4.
- LANGHE, J. DE. — Vardenaerspolder (te Knokke). *Biek. XLII* (1936), 155-57.
— Het pakhuis te Meunikereede. *Biek. XLII* (1936), 214-15.
- LOPPENS, K. — Oudheidkundige ontdekkingen rond Veurne en Nieuwpoort. *Biek. XLII* (1936), 89-96.
- MARESKA, Y. — Au beau pays flamand. La plaine ostendaise. *Tour. Club XLII* (1936), 52-57.
- PODEVIJN, R. — Herdersem. *Toer. XV* (1936), 196-201; 287-95.
- REYNDERS, J. — De Panne. *Badgast IV* (1936), nr 17, 1.
- RONSE, F. — De geschiedenis van Zedelgem en Veldegem. *Torhout*, 1936.
- V(ER) W(AETERMEULEN), A. — Lijnegrachten. *Biek. XLII* (1936), 312.
- WEGHE, M. J. VAN DEN. — Windmolens te Moorslede. *Biek. XLII* (1936), 208-12.
- X. — Oudenburg. *Badgast IV* (1936), nr 6, 1-2; nr 8, 1-2.

AFD. VI. — DE SPELLING DER VLAAMSE
PLAATSNAMEN.

68. WIJER, H. J. VAN DE. — Moderne plaatsnamenspel-
ling. *Vla. Top. Ver., Med.* XII (1936), 20.

Over een verzoek in het jaar 1896 door het Gentse Davids-
fonds gericht tot den Minister van Binnenlandse zaken, om de
voorstellen van de eerste Commissie officieel goed te keuren (1).

(1) Op 11 Juni 1937 viel eindelijk de officiële beslissing.
Volgens besluit van de Belgische ministerraad, zullen van
15 Augustus af alle Staats- en provinciale diensten alleen
nog de moderne spelling der Vlaamse gemeentenamen
gebruiken.

Tantae molis erat!

AFD. VII. — HISTORISCHE en GEOGRAPHISCHE
HULPMIDDELEN (1).

69. GOSSES, I. H. — De groote volksverhuizing. *Ts. v.*
gesch. LI (1936), 5-42.

S. betoogt dat de Germaanse kolonisatie niet is samengegaan
met verplaatsing van „volkeren”, wel van avonturiersbenden
zoals dit ook het geval is geweest bij de meer moderne, en dus
beter bekende kolonisatieverschijnselen.

Terecht waarschuwt S. tegen de verwarring van cultuurver-
schijnselen en ethnologische kenmerken; zeer onwaarschijnlijk
echter is de stelling, dat de Germaanse plaatsnamen in Neder-
land ook zonder de Germaanse kolonisatie kunnen worden ver-
klaard, b. v. door de vóór-Romeinse Germaanse stammen.

Rec. G(ANSHOF), *F. Rev. Phil.* XV (1936), 310-11.

70. GRENIER, A. — Archéologie gallo-romaine. Deuxième
partie : Archéologie du sol. a) les Routes ; b) Navigation.
Occupation du sol (J. DÉCHELETTE, Manuel d'archéologie
préhistorique, celtique et gallo-romaine, VI). *Paris*, 1934
(2 vol.).

Rec. VANNÉRUS, J. — *Rev. Phil.* XV (1936), 1125-29.

„L'important chapitre „La Toponymie des voies romaines”
(IX, 235-316) contient également les indications les plus sugges-
tives sur l'aide que l'étude des noms de lieu jalonnant les routes
antiques peut apporter aux archéologues” (bl. 1127).

Zie Id. *Rev. Phil.* XIV (1935), 549-54.

71. MAEYER, R. DE. — Het Vlaamsche land in den voor-

(1) Wij wijzen ook hier nog op enkele belangrijke bibliogra-
phische en historische werken, die reeds boven werden vermeld :
ALLOSSERY, P. — Boekenschouw voor de geschiedenis van het
oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen.
Zie boven bl. 388, n. 1.

COENEN, J. — Limburgsche oorkonden. Zie boven bl. 385, n. 1.

JANSEN, J. E. — Bibliographie der Antwerpsche Kempen. Zie
boven bl. 378, n. 1.

LAENEN, J. — Kerkelijk en godsdienstig Brabant enz., II. Zie
boven bl. 378, n. 1.

LYNA, J. e. a. — De Limburgsche Kempen. Zie boven bl. 385, n. 1.

PIERRON, S. — Histoire illustrée de la Forêt de Soignes, I-II. Zie
boven bl. 378, n. 1.

Romeinschen en Romeinschen tijd. *Vla. Congr.* XIII (1936), 83-84.

Het Vlaamse land bleef grotendeels, na de verovering door Cæsar, buiten de greep van de romanisering en heeft dan ook verbazend weinig bewaard aan archeologische overblijfselen van Romeinen of van Romeinse invloed.

×. PETRI, F. — Von der Entstehung und nationalen Bedeutung der germanisch-romanischen Volksgrenze. Zie boven nr. 6.

72. REMOUCHAMPS, J. M. — Carte systématique de la Wallonie, etc. Zie *Bibl.* 1935, nr. 62 (1).

Rec. HAUST, J. *Com. Top.* XII (1936), 412-13.

BOURGUIGNON, M. (zeer critisch !). *Arch. Lux. Bull.* XII (1936), 46-47.

73. SILVERYSER, F. — Godefroid Wendelen (1580-1667). *Arch. Liège* LX (1936), 137-90.

Zie vooral bl. 137-72 en ook *Ibid.* LVIII (1934), 91-158.

74. STEINBACH, F. — Das Frankenreich (Handbuch der d. Geschichte, im Auftrage der Deutschen Akademie hrsg. von O. BRANDT, A. O. MEYER, H. ULLMANN. Bd. 1, Heft 3). *Potsdam*, 1936.

75. VALKHOFF, M. — Réflexes phonologiques des deux côtés de la frontière linguistique. *Bull. dict. wall.* XIX, 145-53.

Een oude periode van tweetaligheid zou aan beide zijden van de taalgrens heel wat treffende analogieën verklaren.

Rec. HAUST, J. *Com. Top.* X (1936), 412.

76. WERVEKE, H. VAN. — De Franken. *Vla. Congr.* XIII (1936), 85-86.

Stelt het probleem der Frankische kolonisatie van uit de historische gezichtshoek en neemt daarbij als uitgangspunt de stellingen van DES MAREZ. In hoeverre wijken de besluiten van D. M. af van die van KURTH en in hoeverre zijn zij tegen kritiek bestand gebleven?

(1) Zie ook een viertal bijdragen („taalgrenswandelingen”) van F. GRAMMENS in *Toer.* XV (1936), 62-64, 123-25, 206-09, 364-67.

ERRATUM

P. 203, v^o **heure**, supprimer la conjecture que nous avons émise par distraction. Et même supprimer tout l'article, car l'expression *garder son heure* est bien connue. Elle appartient au langage de l'ancien droit liégeois et se disait du créancier qui, après un premier jugement favorable, demandait à la Cour l'autorisation de suivre la procédure contre son débiteur ; cf. BIAL, t. 60, p. 27.

J. H.